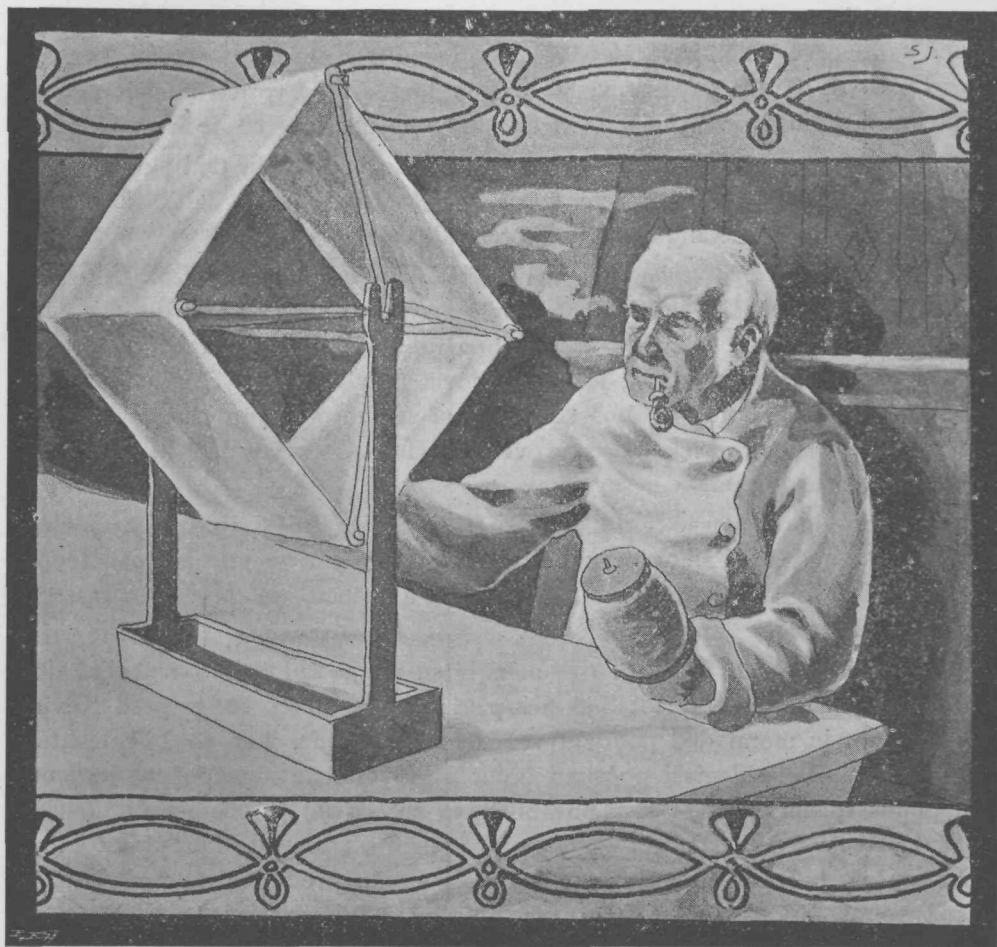

Naš ded.

Spisal Ivo Trošt.

Lansko leto o Božiču sem obiskal rojstno vas in součenca Milka. Oživila sva mnogo mladostnih spominov, zlasti tisti čas, ko je njegov stari oče — mi bližnji smo mu rekali »naš ded« — kratkočasil vaško mladino s svojimi pravljicami in povestmi. Vendar mi doslej ni bilo vse znano, kar je pravil ded in kar se je godilo na Milkovem domu. Milko je začel: »Naša obširna peč

s starinskimi zelenimi pečnicami in naš sivolasi ded sta mi tako nerazdružna spomina kakor moj prvi ponos — moje prve hlače.« Potem je nadaljeval Milko o dedu, ki je bil prav takšen, kakor ga vidite tu na sliki*) z vretenom in motovилоm ter z vedno ga spremljajočo pipico. Zato tudi ne maram pravit, kaj je motovilo, kamor je modro in mirno motal prejo; vretena so mu,

*) To sliko je izvršil † Fr. Dobnikar.

do vrha napredena, donašale vsak večer na preji naše ženske. Kako rade, kako marno in mirno so sukale kolovrate, ko je ded počasi vrtel motovilo in se odkašljeval. Otroci smo se skobacali na peč, odloživši vsakršne igrače in poslušali, kdaj odpre vrata v pravljjski svet uvod: »Enkrat je bil . . .«

Pred večerjo se je namreč ded samo grel pri peči in vlekel iz pipice — pèk-pèk-pèk! — goste oblake dima. Tedaj smo ga obsipali z vprašanji, kakšen je bil zares tisti bajni svet v njegovih pravljicah, ko so se godili čudeži in so nekateri znali uporabljati tajne moči. Ded nam je razlagal, da so bili tedanji ljudje gotovo bolji kot danes, zato pa tudi svet lepši, jasnejši . . . Pa naj pripoveduje prijatelj Milko!

»Ded nam je meril prve hlače, donašal jabolk in orehov; ded nam je tudi kazal prve črke, prve številke. Zlasti je bil zadovoljen z mojo tedanjo marljivostvo. Hvalil me je seveda drugim ljudem kar vpricho mene, da sem sam mislil: Koliko več veljam od drugih součencev — če je vse tudi res.

Ded je pregovoril očeta, da so potem oče in mati in ded sklenili, poslati me naprej v šolo, ker sem dobre glave. Vsi izgovori, da je hiša preubožna, so zalegli dedu toliko, kolikor lanski sneg.

Navezati je bilo treba tisto malo obleke in odriniti v mesto. Milo sem se oziral po domačih livadah, senožetih in tratah, koder bo pozimi tako lepo drsališče! Srce se mi je krčilo ob materinih solzah, toda po dedu sem plakal zares: oba sva jokala; jaz po dedovih pravljicah, ded za mojo bodočo srečo: »Pojdi, le pojdi! Ti boš še nekaj na svetu; si dobre glave!« — Ded je verjel, jaz sem verjel, vsi smo verjeli. Hm! Če reče ded in se oglasi srebrna krona v žepu!

Tisto zimo sem se vrnil iz mesta domov za Božič, postavljat jaslice. Naša peč, naš ded, zmotana preja, prazno motovilo — vse je bilo še po starem. Le jaz sem videl v mestu drugačne jaslice, pa sem tako priredil domače, že precej okajene podobice.

»Te, te, fant! Vidiš! To je nekaj!« se mi je zadovoljno smehljat ded izza peči in otepal pipico: Pèk-pèk-pèk! — Na Sveti večer pred Novim letom nam je moral ded ponoviti več znanih pravljic, ker so bili nekateri posedli za mizo, sklenivši počakati polnoči ter so mene — bodočega študenta in ponos rojstne hiše — tudi povabili med se. Pa mi je bila ljubša domača peč in sivolasi ded. Domači za mizo so ugibali o vremenu, o prihodnji letini, o nesrečah, boleznih in mrličih. Kar zapoje — še pred enajsto uro — naša črna kokoš. Vsi ostrmimo, samo ded pojasni: »To je spomin!« — Nestrpno pričakujé, da ded sam kaj več pove o »spominu«, smo radovedno uprli oči v njegovo pipico. — Enega pobere izmed nas smrt v novem letu. To je »spomin«.

Seveda smo vsi uganili, kdo pojde s smrtjo izmed nas. Žal nam je bilo deda. On pa ni črnil o tem niti besedice, temveč pripovedoval je: Tisto leto ob koleri je tudi neki večer pela črna kokoš. Vsi smo vedeli, kaj se zgodi. Kako ne? — Moja rajnka sestra Urša — Bog ji daj luč nebeško! — je tožila, da jo boli trebuh, jaz sem odhajal opoldne v Trst po kupčiji. Zvečer

sem spal pri Štefanu na Krasu za mizo na goli klopi. Ali je morda nisem videl Urše kakor žive, ki je prišla za menoj v sobo — pa bolna doma — in mi rekla: »Matija! moli, moli!« — Seveda sem molil, pa tudi zbudil sem se in odšel še pred dnem v mesto in še sem jo videl kakor živo in še sem molil. Pridem domov, pa je bila mrtva. A pravite: spomin, spomin!

Ded je vstal in šel v svojo čumnato, mi smo pa, premišljujé, če je res to spomin, zaspali. Drugi so dočakali Novega leta, si voščili sreče in se razšli, na tihem obžalujé neizprosno smrt, ki si je izbrala baš našega deda. — Vrnil sem se v mesto na Novega leta večer nekoliko potolažen, da se smrt morda vendar ušteje.

Naša hiša je le težavno zmagovala troške za moje učenje. Moj oče se je trudil, se tisto pomlad prehladil in legel — v grob. Kolika žalost! Ded si je prizadeval, da bi poslej moja mati plačevala zame drage mestne šole, pa hišne razmere so kričale: Ne, ne! »Škoda!« je ponavljal ded, »iz dečka bi bilo še kaj boljega!«

Z velikimi tiskami in nadlogami sem ostal doma na koncu tretjega razreda latinskih šol in še v mestu sem zvedel, da se je utrgala nit življenja tudi našemu dedu. Zjožal sem se zopet pri kmetiškem delu z bridko zavestjo v srcu, da se je ded motil; zakaj naše posestvo je zahtevalo pridnega delavca. Nihče ni vprašal, če je kdo namenjen tudi za kaj boljega.«

* * *

Prijatelj Milko je bil potrjen v vojake. Vojaško suknjo je kmalu zamenjal z orožniško. Ker je bil tudi tukaj vztrajno marljiv, je slednjič dosegel dostojanstvo orožniškega stražmojstra. Vršeč težavno orožniško dolžnost, si je o neki priliki pohabil nogo in je zaradi tega prosil za pokojnino.

Dobil jo je in tudi zlat križec za vzorno vedenje in službovanje.

Sedaj uživa svojo mirovnino v rojstni vasi in rad pripoveduje, da marsikatera ni uganil naš pokojni ded; a da bo iz njega nekaj boljega, se ni motil.

Velika ljubezen.

Nekoč je tekel Milanček črez ulico. Nakrat je pridrdral voz, Milanček se je spodtaknil ter je padel; kolo pa mu je zlomilo nogo. Reveža so prenesli domov. A mati njegova je bila bolna, in ko je začula stokanje sinčka, je prestrašena vprašala, kaj se je zgodilo. »Nič, mamica«, je odgovoril sinko. Od tistega trenutka pa je deček prenehal ječati ter ni niti črhnil ves čas, dokler mu niso zavezali zlomljene noge. »Ali te ne boli zelo?« ga je vprašal zdravnik. — »Zelo, zelo me boli«, je odgovoril deček šepetaje, »a nečem, da bi mama to vedela, ker bi se preveč žalostila.« In trpel je molčé.

Volpér.

